

lisalmen Luontouutiset

1997

IISALMEN LUONTOUUTISET

1996 JOULUKUU

Julkaisija: Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys Ry.
Vastaava toimittaja: Kai Jäderholm

Iisalmen Luontomuseo
Kulttuurikeskus
Kirkkopuistonkatu 9
74100 Iisalmi
p. 017/818387

SISÄLTÖ

- 3- **Kuntahaastekilpailu 1997**
- 4- **Merimetso Iisalmessa**
- 5- **Ylä-Savon pöllöt 1997**
- 6- **Linturetkeily Kokkolan rannikolle**
- 15- **Rimpivesiherne Sukevan Kilposuolla**
- 16- **Siili ja harakka saman kalan kimpussa**
- 17- **Albinominkki yliajettiin**
- 18- **Iisalmi mukana kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä**
- 21- **Varroa-mehiläispunkki**
- 22- **Pähkinänakkeli pesi Iisalmessa**
- 24- **Luontohavaintoja Iisalmesta ja lähiympäristöstä 1997**

Kuntahaastekilpailu 1997

Pohjois-Savon lintutieteellinen yhdistys julisti vuoden alussa bongauskisan. Idea lähti liikkeelle Varkaudesta, joka haastoi Kuopion vuoden (1.1.-31.12.1997) kestävään pinnakisaan. Kuopio ei voinut jättää haastetta hyväksymättä ja haastoi vielä Siilinjärvenkin mukaan kilpailuun. Helmikuun alussa haaste kantautui edelleen tänne Iisalmeen. Otimme innostuneena haasteen vastaan vaikka alusta alkaen olikin selvää ettei Iisalmi häytyttele kärkipäätä.

Kilpailun tarkoituksena on vuoden aikana nähdä mahdollisimman monta eri lintulajia. Säännöt haastekilpailussa ovat yksinkertaiset: kilpailualueena toimivat kunnanrajat, jotta laji voidaan laskea, on se havaittava näiden rajojen sisäpuolelta

Koko alkuvuoden Iisalmi pysyin varsin hyvin kisassa mukana. Kevään kohokohta oli eittämättä mustatiiran vierailu Paloisjärvellä, jonka havaitsi Eero Antikainen 14.5. Muita mielenkiintoisia havaintoja keväällä olivat tundrahanhi Kihlovirralla 30.4, merikotka Nerohvirralla 26.4, peltopyy kaupungin puutarhalla

5.2. Kevät tuli tänä vuonna lopulta melko normaaliin aikaan sillä esimerkiksi pääskysket saapuivat aivan tavalliseen tapaan:

räystäspääsky	10.5.
Hernejärvi	
tervapääsky	15.5.
keskusta	
haarapääsky	15.5.
keskusta	
törmäpääsky	24.5.
Mansikkaniemi	

Muut kilpakumppanit pääsivät tavoittamattomiin odotetusti heinäkuussa. Tällöinhän oli käynnissä kahlaajamuutto. Iisalmesta puuttuu sellainen ranta missä kahlaajat syysmuuton aikana levähtävät. Sen sijaan Siilinjärveltä, Kuopiosta ja Varkaudesta löytyy ko. paikkoja. Esim. Siilinjärven Raasiassa on Suomen johtavin lintuasema juuri kahlaajien rengastusmäärissä.

Lokakuun lopussa tilanne oli kunnittain seuraava: Varkaus 187, Kuopio 196, Siilinjärvi 194 ja Iisalmi 153 lajia.

Tässä muutamia viime aikaisia havaintoja:

merilokki	22.9.
Poroselkä	
kirjosiipikäpylintu	24.9.
Kihmula	
merimetso	24.9.
Poroselkä	
alli	19.10.
Kihlovirta	
pyrstötiainen	19.10
Lippuniemi	

Pahimmat puutteet Iisalmen osalta: kaakkuri, merihanhi, lapasotka, pilkkasiipi, mehiläishaukka, niittysuohaukka, maakotka, muuttohaukka, viiriäinen, tylli, keräkurmitsa, tundrakurmitsa, sirrit, jänkäkurppa, punakuiri, vesipääsky, lehtopöllö, viirupöllö,kehrääjä, valkoselkätikka, sepelrastas, sirkkalinnut, luhtakertunen, kultarinta, mustapääkerttu, idänuunilintu, pikkusieppo, puukiipijä, pikkulepinkäinen, nokkavarpunen ja lapinsirkku.

Jos olet havainnut jonkun yllämainituista lajeista tämän vuoden aikana ota yhteys.

Havaintojen kerääjänä toimii allekirjoittanut. Minut saa kiinni jättämällä viestin luontomuseolle tai soittamalla kotiin iltaisin p. 816272 tai jättämällä sähköpostiviestin osoitteeseen: jarmo.yliluoma@mbnet.fi.

Luontomuseon ilmoitustaululta löytyy bongauskisasta yhteenvedon ja tarkemmat tiedot lajeittain ja kunnittain.

Jarmo Yliluoma

Merimetso vieraili Iisalmessa

Syyskuun loppupuolella kantautui outoja tietoja isosta linnusta istuskelemassa Iisalmen sataman aallonmurtajalla ja Olvin olutmonumentin päällä. Parhailtaan lintuja tavattiin kaksi. Ne viihtyivät siellä ainakin kahden viikon ajan. Kyseessä oli merimetso, joka yleisväriltään on tumma. Paras linnun tuntomerkki on pitkä usein mutkalla oleva kaula. Lintu on metsähanhen kokoluokkaa mutta selvästi laihempi.

Aivan viime vuosien aikana merimetso on alkanut pesimään myös Suomessa. Ahvenanmaan saaristosta löytyy pieni yhdyskunta ja tietävästi Merenkurkussakin lintu on pesinyt. Tänne Iisalmeen merimetso poikkeaa harvakseltaan lähinnä syysmuuton yhteydessä. Tosin parin viimeisen vuoden aikana havainnot ovat lisääntyneet. Taitavat olla lähtöisin Norjan pohjoisrannikolta missä on useita vahvoja yhdyskuntia.

Jarmo Yliluoma

YLÄ-SAVON PÖLLÖT 1997

Ennennäkemättömän keho pöllövuosi seurasi jyrsijäromahdusta vuoden 1996 huipun jälkeen.

Helmipöllö: Ei ainuttakaan pesinnän yritystä. Tarkastetut pöntöt: Iisalmi 12, Sonkajärvi 28, Lapinlahti 7, Rautavaara 3, Vieremä 1. Yhteensä 51.

Vain kahden pöntön lähistöllä oli jokunen pieni, ilmeisesti Sorex -tunneli. Läheskään aina ei paikalla ollut mitään pikkunisäkkäiden jälkiä.

Viirupöllö: Sonkajärven neljästä pöntöstä kolme oli asumatta. Vain Vuohimäellä (26) yritettiin pesiä: 20. 5. löytyi kaksi emotonta muonaa, jotka poistin hautomattomina 7. 9. 97. Iisalmen luontomuseoon tuotiin 26. 12. 96. Iisalmen Korpijoelta nälkään kuollut aikuinen. Kiuruvedellä Näläntöjärven länsirannalla torkkui 7. 3. 97. koiras kesämökin pihassa.

Lapinpöllö: Pesiä ei löytynyt. Kiuruveden Lapinsalossa löytyi

lankaan lentänyt 860 g yksilö 21. 4. 97. Kuopion museoon.

Suopöllö: Ainoa havainto Sukevalta 13. 7. 97. Aikuinen saalisteli lehmälaitumella ilmeisesti mitään saamatta. Orava: Poistin tyhjiä pesiä kahdeksasta pöntöstä. Sonkajärvellä 5, Iisalmessa 2 ja Rautavaaralla 1. Katsoin pari pesämateriaalia: Paskopuro (11) : 80% sammalta, 20% naavaa. Pesä poistettiin, mutta kesän aikana oli tehty uusi, jonka poistin 3. 10. 97. Pesä oli lähes kokonaan pehmeää, kuivaa metsäkortetta (80%), naavaa 20%. Lisäksi muutama kuusirisu oli kiskottu lentoaukolle. Myllypurolla (14) : naavaa 95%, kuusirisua 5%.

Liito-orava: Merkkejä vain Sonkajärvellä. Papanoita Konttipurolla (29), Petäys Harvan th (28), Asikkala (34), ja Huutokoski (78). Viimemainitun viereen ripustettiin 31. 8. 97. ikioma liituripönttö, kun 78 on tarkoitettu helmipöllölle.

Uolevi Skarén

LINTURETKEILY KOKKOLAN RANNIKOLLE 16.-18.5.1997

PERINTEITÄKIN

Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ja Luontokerho Saperda ovat usein tehneet retkeilyjä Perämeren rannikoille. Pääsuuntana on ollut Oulun seutu esimerkiksi kasviharrastajilla Hailuoto, lintuharrastajilla Liminka ja Siikajoki, luontokuvaajat ovat mieltyneet kaikkiin.

Keski-Pohjanmaalle on tehty yleensä yleisretkeilyjä huomioiden maankohoamisrannikoiden lisäksi myös sisämaan jokilaaksot ja suot. Nimenomainen linturetkeily on tehty Lohtajan Ohtakarille.

MERILINNUT PÄÄKOHTEEKSI

Kiitos Ylä-Savossa vilkkaan sisämaalintuharrastuksen ja -linturetkeilyn haluttiin tutustua vastaavaan ulkomerellä seminkin, kun ulkomerilintu-
asemavierailuista (Tauvo, Signildsskär) oli kulunut jo vuosia.

Erikoisesti kiinnosti käynti seuraamassa lintuasematyökentelyä syysmuuton aikaan., ehkä myös kuvaukset muuttoparvista majakoiden valokiiloissa kiinnostivat.

Kontakti Kokkolan seudun lintuharrastajiin saatiin Jaakko Laasasen kautta. Jaakko oli Iisalmessa asuessaan ILYY:n lintuharrastajien kantavimpia voimia. Siirryttyään syntymäseudulle eläkevuosiksi hän ilmoitti, että tervetuloa tutustumaan Kokkolan rannikon lintuihin. Jaakon mielestä parasta retkeilyaikaa on loppukevät heti merijäiden annettua periksi.

Niinpä päätettiin retkeillä Kokkolassa 16.-18.5.1997 pääkohteena Tankarin majakasaari ulkomerellä (vrt. oheinen karttapiirros). Lisäksi päätettiin pistäytyä parilla rannikolintupaikalla sekä Kokkolan luontomuseossa.

KUVA 1: Huuhkaja
(Kokkolan Luontomuseo)

KUVA 2:
Retken tunnuslajeja
ylh.vas :harmaalokki
Ylh.oik: kalalokki
alh.vas: merilokki
alh.oik:selkälokki

ILYY:n retkikuntaan kuuluivat lintumies Jarmo Yliluoma, lintu- ja nisäkäsmies Uolevi Skarén, konservaattori ja luontokuvaaja Pertti Kaarakainen sekä yleisluontoharrastajat Riitta Kaarakainen, Eini Tallgrén ja Matti Tallgrén. Jaakko Laasanen oli retkikunnan mukana Kokkolan luontomuseossa.

Menomatka Iisalmesta Kokkolaan tehtiin vauhdilla, toki kahviteltiin Haapajärvellä ja vilkaistiin jokunen lintukin auton ikkunoista. Kokkolaan tultua majoituttiin upealle lintupaikalle keskelle kaupunkia! Leirintäalue on nimittäin ns. Suntinsuussa Vanhan Sataman lahdella, johon etäisyyttä on maankohoamisen vuoksi torilta syntynyt noin 1.5 km maankohoamisen ollessa nykyäänkin noin 90 cm/v. Illansuun havainnointi paljasti nopeasti joukon tavallisimpia merilintuja kuten lokkeja, kahlaajia ja sorsalintuja mieleenpainuvimpina mm. ristisorsa ja äänekkäät värikkäät meriharakat. Iltahavainnointia suosi hyvä, kirkas, tosin tuulinen sää. Merellä olevia jäitä ei Suntinsuulle näkynyt.

Leirintäalueen mökeissä vietettiin levollinen yö, mitä nyt hiukan läheisellä huvipaikalla rummuttelu säästi. Aamu valkeni raikkaana ja tuulisena. Osa retkikunnasta kävi Suntinsuun länsipuolella havainnoimassa lisää merilintuja ja hakemassa Halkokarin tien päästä Trullevin kalasatamasta siikoja evääksi. Osa taas latasi itseensä meriretkeä varten energiaa nukkumalla pitempään.

Lauantain pääohjelmaksi Kokkolan kaupungilla oli suunniteltu vierailu luontomuseoon. Museon aikaansai Kokkolaan konservaattori Veikko Salkio, jonka laajalle ja arvokkaalle pääasiassa itse preparoidulle kokoelmalle ei Lapista löytynyt sopivaa sijaintipaikkaa. Kokkolan kaupunki sen tarjosi ja kokoelman näkivät ILYY:läiset ja saperdalaiset Kokkolan puutalokortteleissa jo edellisellä retkellään.

Nykyään kokoelma on Kokkolan luontomuseossa entisen nahkatehtaan tiloissa laajasti esillepantuna ja maailmanlaajuisen vaihdon kautta laajennettuna. Sen pääsisältönä ovat preparoidut linnut (225 lajia, 530 yksilöä) ja nisäkkäät (55 lajia, 125 yksilöä).

Lisänä on myös selkärangattomia, kivilajeja, mineraaleja, hedelmiä, siemeniä, fossiileja sekä erilaisia luonnonoikkuja ym. "kränkhärveleitä". Veikko Salkio toimii itse edelleen museonhoitajana. Kokoelmien lisäksi ihailtiin kuvista museonhoitajan kaukomaaretkikokemuksia ja mukaan muistoksi saatiin esitteitä sekä museokortteja (vrt. kuva 1).

Museovierailun yhteydessä muisteltiin Jaakko Laasasen kanssa menneitä sekä vaihdettiin luontokokemuksia. Sitten hyvästeltiin Veikko Salkio ja Jaakko Laasanen ja käytiin jatkovarustautumassa tosi laajassa kokkolalaismarketissa, nautittiin lounasta (sen aikana osa retkikunnasta kävi Kaarlelan lintutornissa) ja valmistauduttiin jatkkoon.

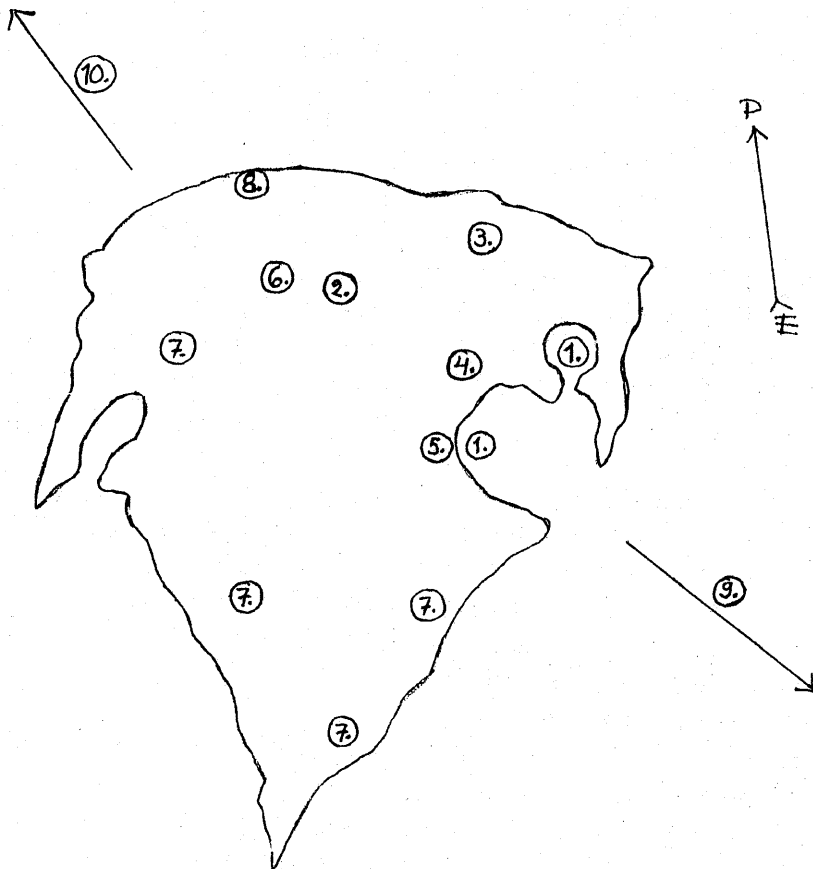
MERELLE

Matka Tankarin saarelle tehtiin vesibussi Elbattarella. Aikaa 15 kilometrin matkaan suoraan Mustakaran satamasta ulkomerelle luoteeseen kului runsas tunti. Aluksi tähyiltiin karuuntuvia saaria ja lintuja laivan kannella. Nähtiin mm. hanhiparvia, merilokkeja ja merimetsoja. Välillä pidettiin tuulta

ja ajoittaista sadetta viihtyisässä kajuutassa. Lopulta alkoi monista esitteistä tuttu Tankarin majakkasaari nousta horisontista hallitsevaksi samalla, kun muu maamaisema madaltui, kallioitui ja harveni. Tuulisesta säästä huolimatta paikallista saaristoveneliikennettä oli jo jonkin verran. Yhtäkkiä vesibussia ympäröi jää, ensin yksittäisinä lohkareina, sitten lauttoina ja lopulta ehkä perillepääsyn ehkäisevänä massana. Laivurin kännykkäsoitto saaren luotseille kertoi kuitenkin väylästä ja lopulta voimakas Elbatar mursi tien auki Tankarin satamavalkamaan.

MAJAKKASAARI

Tankarin majakkasaari todellisena ulkovartiona erottuu erikseen niin mantereeseen kuin merenkin suunnasta erikoisesti majakkansa, mutta myös pohjoispään korkeutensa takia. Saari on rikkonaisrantainen, kallioinen ja luoteis-kaakkosuunnassa runsaan kilometrin pituinen (vrt. oheinen karttapiirros). Syvimmät lahdet ovat koillisessa (samalla satamavalkama) ja lännessä. Varsinaista metsää ei saarella juuri ole, yksittäisiä isoja puita jopa kuusia on kuitenkin säilynyt.

TANKKARIN MAJAKKASAARI

(saaren pituus P-E runsas km):

1. Satamavalkamat
2. Tankarin majakka
3. Luotsiasema
4. Kylä, jossa mm:kirkko, hylkeenpyyntimuseo, kivikummeli ja vanhoja hirsimajoja
5. Vierasmajat
6. Näkötorni ja Tankarin lintuasema
7. Pensaikkoja
8. Merikihukallio
9. Kokkolan suntinsuuhun vanhaan satamaan noin 15 km
10. Skellefteåhon noin 130 km

Luonteenomaista on matala lehtipuupensaikko varsinkin lounaassa ja suojapaikoilla. Lännessä on jokunen suolampare.

Satamavalkaman ja majakan välissä on saaren kylä osin varsin hyvin säilyneine lähinnä kalastus- ja merenkulkuperua olevine mökkeineen, joista vanhin mainitaan jo vuodelta 1768. Majakka on rakennettu vuonna 1889. Kylän keskiosassa ovat viehättävä vuodelta 1754 oleva saaristokirkko sekä hylkeenpyyntimuseo. Uusia "nähtävyyksiä" ovat luotsiasema sekä majakan länsipuolella oleva näkötorni - miksei myös sen vieressä oleva lintuasemarakennus. Matkailijoita varten on satamavalkaman vieressä vierasmaja lisärakennuksineen, saunoineen ym.

KOSKELOITA, KOSKELOITA, KOSKELOITA...

Erikoisen rajasijaintinsa vuoksi Tankar on linnuille sopivaa maisemaa. Se kun sattuu ulkomerelle ja kuitenkin lähellä rannikkoa kulkeville muutto- ja vaellusreiteille. Isohko koko ja saaren vaihteleva maisema antavat asuinsijoja myös paikalliselle linnustolle. Havainnoitsijalle on

odotettavissa siis melkein "mitä vain". ILYY:n retkikunta viipyi saarella vuorokauden, jonka aikana se kirjasi 75 lintulajia ilman tarkemmin suunniteltua takseerausta (vrt. oheinen Jarmo Yliluoman laatima lajiluettelo).

Mereltä lähestyttäessä erottuivat valtalajistona luonnollisesti lokit (vrt. kuva 2) ja tiirat. Rantautuessa ja rannoilla näkyi paljon sorsalintuja, erikoisesti kokosukeltajia ja nimenomaan koskeloita. Retkikunta hyväksyikin Tankarin "nimikkolintulajiksi" tukkakoskelon. Niitä lensi jatkuvasti pikkuparvina ja yksitellenkin pitkin poikin saarta tai uiskenteli pareina rikkonaisen rantaviivan poukamissa. Kolmantena valtaryhmänä erottuivat kahlaajat, osin parvina jo merelläkin, kuten sirrit, osin rantakivikoissa ja hietikoilla, kuten äänekäs meriharakka ja helposti "tihuilustaan" tunnistettava punajalkaviklo.

Suojaisa saaren sisäosa toi esiin yllättävän runsaasti varpuslintuja, joukossa kyläkulttuurilajejakin, edelleen kanalintuja jopa kyyhkyjä. Yllättävää oli petolintujen vähäisyys, ehkä syynä lyhyt havainnointiaika ja varsinaisen kokoaikaispäivystyksen puut-

tuminen. Toivottua merikotkaa ei havaittu. Lohtua edellisen sijaan toi saaren kuuluisa merikihu-yhdyskunta, joka tarkkailijoista, turisteista ja ihan vieressä vilkkaana tapahtuvasta meriliikenteestä huolimatta on säilynyt. Retkikunnan vierailuajanakin kihut pysyttelivät mielikallioillaan saaren pohjoispäässä.

Kokkolan seudun lintuharrastajien isännöimään lintuasemaan vuodelta 1972 jäi tarkemmin tutustumatta. Paikalla ei ollut miehitystä. Aseman toimintaa samoin kuin saaren linnustoa esittelevästä opastauluista saimme kuitenkin jonkin verran tietoa (vrt. kuva 3).

RETKIKUNTA NAUTTI OLOSTAAN SAARELLA

Jaakko Laasasen avustuksella retkikunnalle oli saatu vierasmajan lisärakennus majoituspaikaksi. Se oli vanha, osin harvahko hirsimökki lähellä satamavalkamaa (vrt. kuva 4). Viihtyvyyttä lisäsivät takka, keittimet ja sähkövalo. Kaikille kuudelle retkeläiselle ei riittänyt alapetiä. Suoritettiin sosiaaliviritteinen keskustelu, jonka päätteeksi herrasmies Uolevi antoi periksi vähemmän myönteisen Einin vaatimukselle ja

sinuttelu saattoi jatkua. Tunnelmaa kohottivat maukas siika-ateria, lukuisat kahvituokiot ja iltamakkaran paisto rantanuotiolla, jota sulostuttivat saunovien luotsien terassilauleskelut päiväkiikarien ulottumattomissa. Unta nähtiin vaihtelevasti, vähiten ehkä Jarmon (yliyökuvauksissa saaren länsipensaikoissa) ja Uolevin (nisäkäsloukkutyös-kentelyssä) toimesta. Tyytyväisiä oltiin kuitenkin kaikki, ei edes vilustumisia pahemmin sattunut.

Säännöllistä lintuhavainnointia ei erikseen järjestetty. Kuitenkin tarvottiin pienemmin tai isommin joukoin joka puolella saarta, kaikki yhdessä erikoisesti lintuaseman vaiheilla ja luoteessa.

KOTIA KOHTI

Kolmantena retkipäivänä, sunnuntaina iltapäivällä, saapui vesibussi Elbatar noutamaan retkikunnan Tankarista. Jäitä oli saaren ympärillä edelleen, mutta "väylä" saareen niiden läpi oli avoimempi kuin tullessa. Moottoriveneitä kävikin runsaasti saarella sunnuntaina. Kokkolaan tultua käytiin vielä uudelleen Trullekin kalasatamassa. Johtuen helluntaista ei apajilla kävijöitä

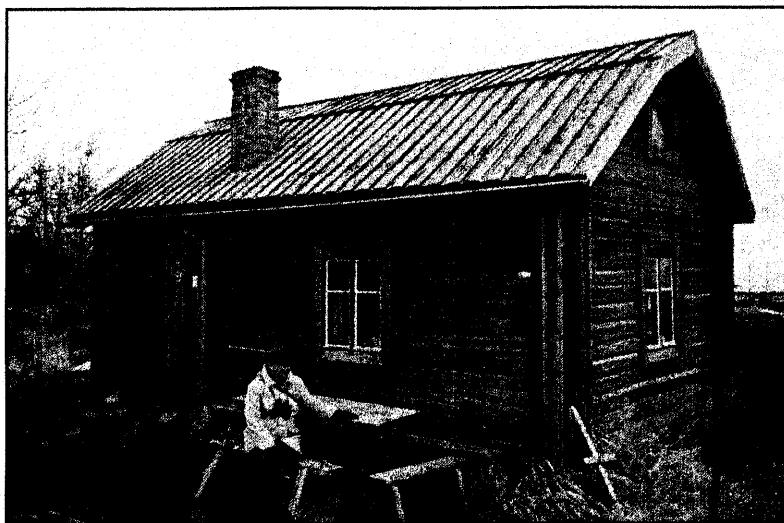

Kuva 3.

Retkikuntalaisia ilta-auringossa Tankarin Lintuaseman edustalla, taustalla majakkatornin huippu. (as.lukien: Eini Tallgren, Uolevi Skaren, Jarmo Yliluoma, Riitta Kaarakainen ja Pertti Kaarakainen).

Kuva 4.

Retkikunnan majoitukseen käytetty Tankarin vierasmajan lisärakennus. (etualalla lepäämässä Matti Tallgren).

kuitenkaan näkynyt, joten lisäsiiat jäivät ostamatta. Kotimatka sujui vauhdilla hienoisessa sateessa. Vauhdista ja sateesta johtuen ei lintuhavainnointia enää suoritettu. Pakolliset rengaspysähdykset suoritettiin Kälviällä ja Haapajärvellä postikortituksessa ja piirakkakahvituksessa.

Retkikunnan jäsenten mielestä linturetkely Kokkolan rannikolle onnistui hyvin. Kiitos siitä kuuluu hyvälle valmistelutyölle, etenkin ohjelmasta ja taloudesta vastanneille Jarmo Yliluomalle ja Pertti Kaarakaiselle sekä kontaktiavustajana ja ideoijana toimineelle Jaakko Laasaselle. Edelleen retkikunta kiittää ILYY:tä saamastaan tuesta.

Matti Tallgren

ILYY:N LINTURETKEILYN AIKANA TANKARIN SAARELLA
16.-18.5.1997 HAVAITUT LINTULAJIT - YHTEENSÄ 75,
KIRJASI JARMO YLILUOMA

KUIKKA,
SILKKIUIKKA,
KALALOKKI,
HARMAALOKKI,
HANHI SP,
SINISORSA,
PAJUSIRKKU,
KELTASIRKKU,
PEIPPO,
TELKKÄ,
PILKKASIPI,
HAAHKA,
KIURU
TUKKAKOSKELO,
VARIS,
METSÄKIRVINEN,
TEERI
SOLEPINKÄINEN,
KUIVI
METSÄVIKLO
KIVITASKU,
PUNAKYLKIRASTAS
TÖYHTÖHYYPÄ
LAULURASTAS,
PIKKUTYLLI

MERIKIHU,
NAURULOKKI
SINIRINTA,
SELKÄLOKKI,
MERILOKKI,
HAAPANA,
RISTISORSA,
TAVI,
TUKKASOTKA,
SEPELKYYHKY,
KESYKYYHKY,
URPIAINEN,
ISOKOSKELO,
HAARAPÄÄSKY,
KALASÄÄSKI,
FASAANI
KELTAVÄSTÄRÄKKI,
KURKI,
PAJULINTU,
KIRJOSIEPPU,
PUNAJALKAVIKLO
MERIHARAKKA
RÄKÄTTIRASTAS
TYLLI
LAPINSIRRI,

LEPPÄLINTU,
PUNARINTA,
MERIMETSO,
TALITIAINEN,
HÖMÖTIAINEN,
KALATIIRA,
LAPINTIIRA,
RISKILÄ,
VIHERPEIPPO,
PUNATULKKU,
VIHERVARPUNEN,
MUSTALINTU,
KÄPYLINTU SP
RÄYSTÄSPÄÄSKY,
HARAKKA,
VÄSTÄRÄKKI,
RIEKKO
HERNEKERTTU,
LIRO,
VALKOVIKLO
RANTASIPI,
KULORASTAS
KARIKUKKO,
MUSTARASTAS,
SUOSIRRI.

RIMPIVESIHERNE (*Utricularia intermedia*) KASVAA
Sukevan Kilposuolla

Rouva Laina Juntunen, jonka kesäasunto sijaitsee Sukevan Raudanveden etelärannalla, on kiinnittänyt huomiota matalahkoon ja pienehköön keltakukkaiseen putkilokasviin, joka on löytynyt Kilposuolta noin puolen kilometrin päästä järven rannasta. Kasvi on kukkinut keskikesällä vetevässä, rimpimäisessä painanteessa, joka muutamien käyntiemme aikana on aina ollut lähes upottavassa tilassa. Vaikka suolla näkyy useita vastaavanlaisia pieniä allikoita, vesiherneitä ei ole niistä löydetty. Ensisijaisestihan rimpivesiherne on rantojen, suolampien, allikoiden ja ojien laji (Retkeilykasvio 1984: 332 ja Suomen Suurkasvio II, 1994: 679), jonka esiintyminen kyseisellä paikalla selittynee eritoten sillä, että osa suosta on aikaisemmin ollut Raudanveden rantaa eikä tulvavesien aikana nykyäänkään etäisyyttä ole veden

rajaan kuin kivenheiton verran.

Sinänsä rimpivesiherneettä ei pidetä Suomessa harvinaisena kasvina, vaikkei se kasvakaan kovin peittävästi maamme kosteikoilla. Ilmari Hiitosen (1961: 403) koulu- ja retkeilykasvion mukaan lajin vaihtoarvo on vain 1 ja esiintymisalue ulottuu Ahvenanmaalta Kemin Lappiin. Suomen Suurkasvio ilmoittaa rimpivesiherneen levinneen peräti Inarin Lappiin saakka.

Iisalmen Luontomuseon kasvikokoelmissa on useita näytteitä rimpivesiherneestä samoin kuin tietoja sen monista kasvupaikoista Pohjois-Savossa.

Eero Antikainen

SIILI JA HARAKKA SAMAN KALAN KIMPUSSA

Löysin syyskuisena aamuna Paloisjärven rannasta tuoreen, ilmeisesti hiljattain kuolleen noin 25 sentin mittaisen lahnan. Jätin kalan laiturin viereen veteen toivoen, että lokit löytäisivät sen ja söisivät suihin. Kun lahna kuitenkin vielä iltapäivällä kelluskeli aalloilla, päätin tarjota sitä toisille otuksille. Vein lahnan raadon talon etupihalle, lintujen ja siilien ruokintapaikalle, vaahteran alle. Jäin itse norkoilemaan vierellä olevalle terassille nähdäkseni mitä tapahtuu. Ei aikaakaan, kun paikalle tulla lehahti neljä harakkaa, jotka näyttivät tiedostavan heti, että tarjolla oli hyvää eläinvalkuaista. Hetimiten puun katveeseen taaperteli myös siili, joka koosta päätellen oli samankesäisiä poikasia. Siilin määrätietoinen tunkeutuminen kala-apajalle sai harakan yrittämään pikkuotuksen häätöä. Nokan iskuin pitkäpyrstö yritti saada siilin häipymään paikalta.

Piikkien pistävyys kuitenkin säpsäytti harakkaa, joka joutuikin oitis siilin taka-ajamaksi ja töykkimäksi. Muut kolme harakkaa siirtyivät suosiolla loitommalle. Paikalle jäányt harakka ja siili pyörivät hetken aikaa piirileikkiä kalan ympärillä, kunnes unohtivat keskinäisen kilpailun ja asettuivat kylki kyljessä syömään lahnaa. Kun harakka sattui vähän tuuppaamaan siiliä, tämä teki valehyökkäyksiä - ja harakka väisti. Mutta molemmat palasivat aina heti "rauhanomaisen rinnakkain syönnin" tilanteeseen. Näin jatkui kunnes lahnasta oli jäljellä enää vain suurimpia ruotoja. Muutamia makupaloja tämä "siilin pöytäkaveri" vei pensaiden juurelle kätköihinsä, mistä muut kolme arkaa harakkaa yrittivät niitä löytää.

Edellä kuvattu etologinen "näytelmä" tapahtui aurinkoisena syyskuun 2. päivänä 1997 klo 16.20 - 17.05 Iisalmen Makkara-
lahdella omakotitalon pihassa
Suistamonkatu 86.

Eero Antikainen

Albiino minkki yliajettiin

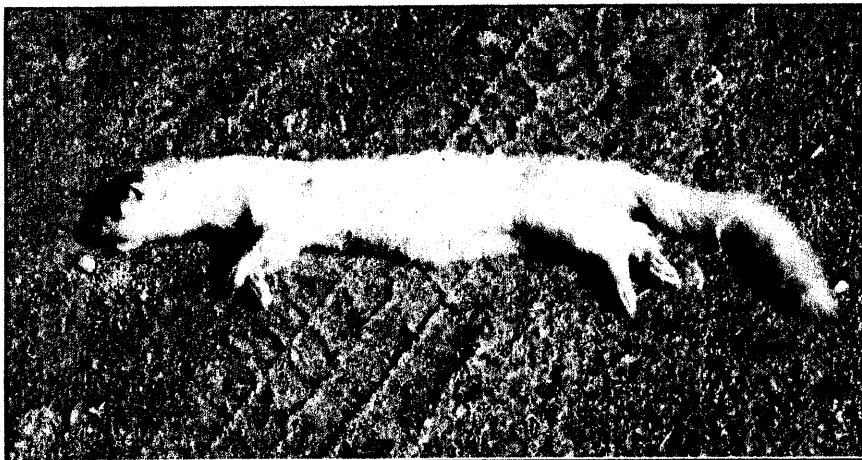
Liikennekuolemat niittävät edelleen satoa. Tavanomaisten siilien ja pikkulintujen lisäksi autoihin törmäsi lämpimän elokuun aikana poikkeuksellisen runsaina lentäneitä komeita suruvaippoja. Harvinaisin onnettomuus sattui 11.08.-97 Sonkajärvellä Saavankosken itäpuolella. Maantiellä lojui punasilmäinen, albiino, 560 gramman painoinen näätäeläin, jonka lajia oli vaikea heti tunnistaa. Teoriassa se olisi voinut olla hilleri, minkki tai vesikko.

Paljon näätäeläimiä nylkenyt Pertti Kaarakainen oli varma jo pelkän

hajun perusteella siitä, että kyseessä oli minkki. Poskihampaista päätellen näin onkin. Eläin oli imettävä naaras. Sillä oli jossakin ehkä viisi pentua, koska maitoisia, venyneitä nisiä oli yhtä paljon.

Vaikka puoliso olisi ollut normaalin värinen, mutta albinismin kantaja, pennuista osa on saattanut olla valkeita. Ylä-Savossa on aikaisemmin tavattu pari albiinoa ”minkkiä”. Värimuunnokset lienevät perua tarhassa asuneilta esivanhemmilta.

Uolevi Skarèn

IISALMELAISIA MUKANA KANSAINVÄLISESSÄ TUTKIMUSYHTEISTYÖSSÄ

Kesällä 1994 käytiin Tennesseessä Yhdysvalloissa, Southernin Yliopiston Biologian laitoksella neuvottelu, joka käynnisti kansainvälisen tutkimusprojektin, jolla selvitetään suhtautumista eläinten käyttöön eri oppilaitoksissa ja opetuksen tasoilla. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoja siitä, miten ne vanhemmat, joilla on koulu- tai opiskelikäisiä lapsia, suhtautuvat eläinten käyttöön peruskoulutuksen kuin myös yliopistokoulutuksen osana. Esille nousevat esimerkiksi sellaisetkin kysymykset kuin ihmisruumiiden leikkely ja elävien eläinten käyttö opetuksessa. Mukana tutkimuksessa on monia muuttujia eli taustatietoja, jotka koskevat muun muassa vastaajien etnistä taustaa, elinympäristöä (maaseutu/kaupunki), eläinten omistamista, TV:n katselua ja eläinten käyttöä ravinnoksi.

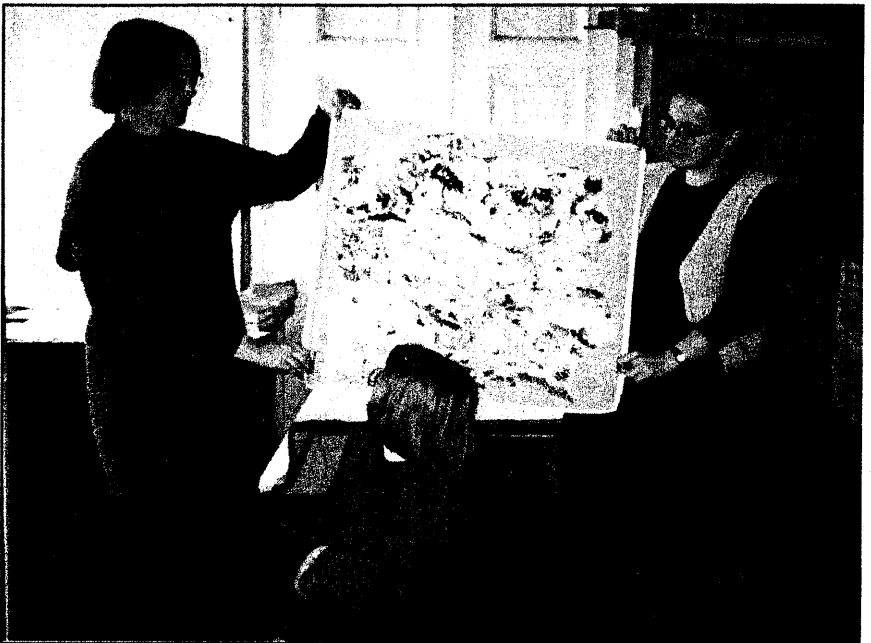
Aineiston pääasiallinen kokoaminen alkoi 1995 Tennesseeessä. Suomessa tutkimusprojektiin tulivat seuraavana vuonna mukaan Sonkajärven lukio ja yläaste, Iisalmen lukio sekä Pielaveden lukio ja yläaste. Näiden osalta primääriaineiston keruu on jo suoritettu loppuun ja niitä koskeva tietojen käsittely tehty. Ensimmäinen englanninkielinen yhteenveto on esitetty Tennesseeen Tiedeakatemian kokouksessa marraskuussa 1996. Tarkoituksena on, että tutkimusta laajennetaan hankkimalla aineistoa myös Afrikasta. Eläinsuojeluviranomaisilta on jo saatu kirjallista materiaalia.

Tutkimusprojektia johtavat professori David Ekkens ja tri Eero Antikainen ja rahoittajana toimii Southernin yliopisto.

Tähän mennessä saadut tulokset osoittavat, että suhtautuminen eläinten käyttöön kouluissa on aika samantapaista Yhdysvalloissa ja Suomessa, joskin varsin mielenkiintoisiakin eroja löytyy.

Iisalmesta osallistuttiin myös Malavissa, Itä-Afrikassa työskentelevän tri Heimo Mikkolan (väitellyt Kuopion yliopistossa) tekemään pöllötutkimukseen. Siinä selvitetään muun muassa pöllöjen tuntemusta yleisön keskuudessa ja millaisia pöllöihin liittyviä uskomuksia noihin yössä äänettömästi liikkuviin siivekkäisiin liittyy. Mainittakoon, että FAOn johtajistossa työskentelevä Mikkola on kirjoittanut korkeatasoisia julkaisuja ja kirjoja Euroopan pöllöistä.

Huhtikuussa Eero Antikainen kutsuttiin Chemnitzissä, Saksassa järjestettyyn toiseen naakkasymposiumiin, missä hän esitelmöi diakuvin suojelun vaikutuksesta naakan populaatiodynamiikkaan Suomessa. Yhteenveto (abstract) ilmestyi jo keväällä (Die Auswirkungen des Schutzes auf die Populationsdynamik der Dohle in Finland). Tällä hetkellä koko julkaisu on editointivaiheessa. Symposiumin yhteydessä järjestetyillä maastoretkeilyillä

Puolan Tiedeakatemian tutkijoita ja henkilökuntaa esi-ttelemässä karttaa, joka kuvaa laajaa valtakunnallista ympäristö-tutkimuksen ohjelmaa (CORINE = Coordination of Information on the Environment).

tutustuttiin paitsi varislintujen, myös monien muiden selkärangkaislajien suojelutyöhön Saksin osavaltiossa. Niinikään huhtikuussa Eero Antikainen oli Puolan Tiedeakatemian vieraana Wroclavissa ja Krakovassa, jolloin käytiin keskusteluja tutkimuk-

sellisesta yhteistyöstä (oheinen kuva). Krakovassa Tiedeakatemia luovutti retkeilykäyttöön virka-auton autonkuljettajineen. Tri Piotr Profuksen opastuksella ajeltiin maaseudulla ja tutustuttiin erityisesti Karniowicen suureen naakkakoloniaan.

EERO ANTIKAINEN

TARANTULA

Lintuhämähäkistä voi saada vaikeasti parannettavan silmätulehduksen otuksen väkäsellisistä pikkukarvoista, joita vahingossa hieroo silmiinsä.

Erityisen hankala on Chilen ruusutarantula *Grammastola cala*, joka usein hankitaan lasten lemmikiksi, myrkytön kun on.

Tarantuloita pitäisi aina käsitellä hansikkain ja pestä kätensä kunnolla käsittelyn jälkeen.

Tällaisen suuren hämähäkin voit nähdä Iisalmen Luontomuseossa. Se tuli jo vuosia sitten erään hedelmälastian mukana tänne Iisalmeen ja tallennettiin muson kokoelmiin.

VARROA-MEHILÄISPUNKKI

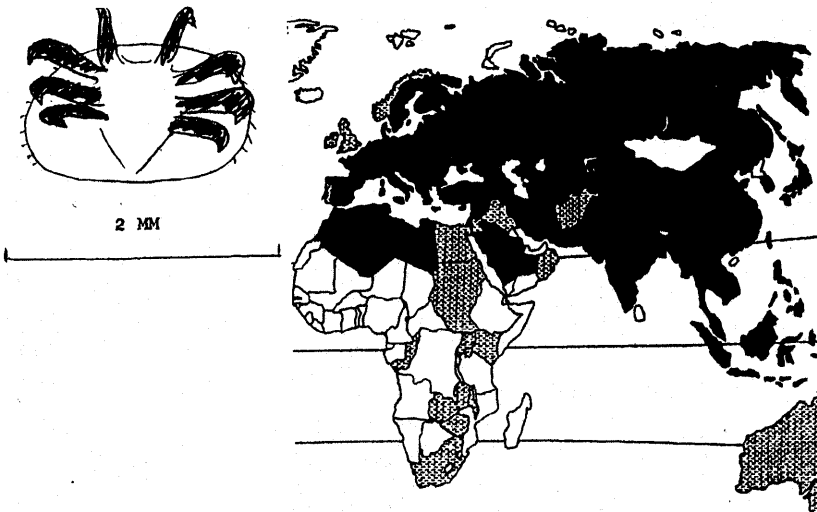
Aasialaismehiläisten (*Apis carana*) loinen, *Varroa jacobsoni*-punkki pääsi Eurooppaan joskus 1970 luvun alussa. Se on nyt vallannut lähes koko Euraasian, Pohjois-Afrikan, Yhdysvallat ja pääosan Etelä-Amerikkaa. Se on ehtinyt jo Ylä-Savoonkin. Loisen löytymisestä on lain mukaan ilmoitettava viranomaisille.

Alkuperäisille isäntämehiläisille on kehittynyt torjuntamenetelmiä tätä loista vastaan, mutta eurooppalaismehiläisille (*Apis mellifera*) ei vielä. Naaraspunkit imevät verta

sekä aikuisista että toukkavaiheen mehiläisistä. Koiraat kuolevat pian parittelun jälkeen.

Erään tietokonelaskentamallin mukaan eurooppalaismehiläisten yhdyskunta saattaa kuolla punkkeihin neljässä vuodessa siitä kun kymmenen punkkinaarasta pääsi pesään. Koska uusi isäntälaji ei pysty tulokasta vastustamaan, loisia olisi neljän vuoden kuluttua jo 10 000, jolloin mehiläisyhdyskunta romahtaisi. Sen vuoksi on välttämätöntä käyttää apuna esimerkiksi kemiallista torjuntaa.

Varroa-punkki (alapuolelta)

PÄHKINÄNAKKELI PESI IISALMESSA

Toukokuun neljäntenä päivänä 1997 tavattiin nakkeli-pariskunta Kilpivirran niskalla valmis-tautumassa pesimispuuhiin. Huomio kiintyi voimakkaisiin ”fii fii kjyy kjyy...” huutoihin. Kosin-tamenoihin liittyen nähtiin pieni takaa-ajopyrähdyks, jonka jälkeen naaras sukki itseään pitkään oksalla istuen.

Pesä oli nelisen metriä korkealla isohkossa haavassa kuivan oksan tyven alla. Kyseessä lienee ollut vanha käpytikan kolo, joten linnut tapansa mukaan muurasivat savella lentoaukkoa pienemmäksi. Ne veivät myös pesään pehmikkeiksi haavan kuoren alta irtoavia nilasiivuja. Kerran toinen linnuista toi pesästä ulos isomman liistakkeen, ryhtyen pienentämään sitä nokallaan. Kun lopputulos ei miellyttänyt, lintu hylkäsi koko suikaleen.

Välillä lintu etsi hyönteisiä haavan keltaisten jäkälien alta. Kolme vuorokautta myöhemmin pesän sisustustyöt jatkuivat. Kiireiset linnut olivat nyt varsin hiljaisia. Pesä lienee ollut valmis 08.05.,

jolloin naaras hautoi. Koiras puuhaili 11.05. pesästä noin kolmenkymmenen metrin päässä etsien hyönteisiä jäkäläisen koivun rungosta. Se oli enimmäkseen ääneti päästään vain yhden ”huutosarjan” iltapäivällä, 15 min kestäneen tarkkailuhetken aikana. Samaan aikaan myös Kihmulan kaupunginosassa kuului nakkelin reviiirihuutoja. Se myös lenteli ympäriinsä nousten aina suurten kuusten latvanipukkaan, päästään kuuluvan huutosarjan ”fii fii kjyy kjyy”. Emme kylläkään löytäneet lähiympäristöstä paikkaa, jossa sen pesä olisi voinut olla.

Kymmenen vuorokautta myöhemmin vähän puolisoaan pienempi naaraskin näyttäytyi, oikoen ilmeisesti hautomisesta puutuneita koipiaan, sukien pukuaan ja välillä rungoista ruokaa etsien. Samalla koiras paranteli lentoaukon muurausta. Jompi-kumpi päästi kerran huutosarjan ”pjää pjää..”.

Ainakin 12.06. pesässä oli jo pienet pojat. Parin päivän kuluttua emot ruokkivat niitä harvakseltaan ja

kuljettivat toisinaan pesästä poistuessaan nokassaan ulosteen. Kun pesälle meni kesäkuun loppupuolella, emot päästelivät varoitushuutoja, jolloin pesässä olijat vaikenivat.

Myös Kihmulassa kuului samanlaisia varoitushuutoja, mutta epämääräisistä suunnista, joten paikka jäi edelleen määrittämättä. Naapurihaavassa, viiden metrin päässä hautoi räkättirastas. Sen alapuolella taas sinitäinen vei ahkerasti syötävää poikasilleen.

Heinäkuun ensimmäisenä päivänä satuimme paikalle nakkelin poikasten ollessa lähdössä pesästä kello 11,30 – 12,00. Jo paikalle tultaessa kuului ympäriltä erikoista, korkeaa, pyrstötaisen vihellysäntä muistuttavaa sirtystä. Ilmeisesti osa poikasista oli jo poistunut pesästä, mutta näimme vielä neljän poikasen lähtevän pesästä. Kukin vuorollaan tuli ensin lentoaukolle sirittämään. Jotkut nappailivat ympärillä pyöriä hyönteisiä. Oli lämmintä, +23 astetta. Pian poikaset nousivat runkoa ylös, kieppuivat oksissa ja lensivät hyvin 2-5 metrin etäisyydelle lähipuihin. Kulku oli aluksi hieman hoippuvaa. Kaikki olivat jo isoja, lähes aikuisen näköisiä, mutta ehkä vähän lyhytpyrstöisempiä. Yhdellä oli

vielä muutama untuva pääläella. Emot näyttäytyivät vain pari kertaa. Toinen kävi ruokkimassa lentoaukolla jahkailevaa poikasta. Toinen varoitteli pesän lähellä ”djup djup” Ilmeisesti emoilla oli niin paljon puuhaa eri puolilla sirittävien poikasten syöttämisessä, että ne eivät juuri ennättäneet pesällä käydä. Näin viimeistenkin poikasten oli pakko lähteä maailmalle.

Seuraavana päivänä paikalla oli aivan hiljaista. Poikaset olivat hajaantuneet lähimaastoon. Vielä nyt syksylläkin on kuulunut Kihmulan alueelta nakkelin huutosarjoja, joten on odotettavissa, että saamme nähdä myös tänä talvena vilkasliikkeisiä pähkinänakkeleita ruokinta-paikoillamme.

Linnut – lehden, (4/1997 : 45), mukaan nakkeleita pesi kesällä 1997 myös ainakin Hyrynsalmella, Sotkamossa ja Nokiolla.

Uolevi Skarén ja Pertti Kaarakainen.

LUONTOHAVAINTOJA IISALMESTA JA LÄHIYMPÄRISTÖSTÄ VUONNA 1997

Teppo Mutanen

Luontopäiväkirjan sivuille on mukava palata näin talven tullen ja katsella mennyttä vuotta. Päiväkirjojen sivuille näyttää kertyneen muistiinpanoja vajaan vuoden aikana n. 130 sivua (A-6). Havainnot koskevat helmikuun alun ja marraskuun alun välistä aikaa, jonka sain viettää perheineni Iisalmissa. Havaintoni liittyvät enimmäkseen linnustoon, mutta jonkin verran olen tehnyt havaintoja myös sienistä, kasveista, kimalaisista ja perhosista. Seuraavassa hieman mielenkiintoisimpia havaintoja muistiinpanoistani.

KASVIT

Kasvihavaintoja aikajärjestyksessä:

5.5.1997. Ensimmäiset leskenlehdet kukkivat Parkatissa. Leskenlehti esiintyykin Iisalmen seudulla todella runsaana esimerkiksi Ouluun verrattuna.

7.6.1997. Tuomet aloittivat kukintaansa.

8.6.1997. Ensimmäinen puna-ailakki kukkii, ensimmäiset hillankukat, kirsikkapuu kukkii ja valkovuokot kukkivat monilla Pöllösenlahden

pihoilla.

5.7.1997. Valimon takapihalta löysin minulle ennestään tuntemattoman kasvin. Lehdet muistuttivat apilanlehtiä, mutta varret olivat jopa yli metrin korkuisia. Kukat olivat valkoisia, hieman niinkuin kanervalla. Tuoksu oli hyvä ja erittäin voimakas. Kukissa olikin paljon kimalaisia, etenkin kivikkokimalaisia. Kirjoista tunnistin sen valkomesikäksi ja tuoksun sanotaan johtuvan suuresta kumariinipitoisuudesta. Iisalmen Luontouutisista numerosta II/1991 löysin tekstin, jossa lukee seuraavasti: "Melilotus alba, Valkomesikkä. Tavattu aikoinaan Soinlahdesta ja Vanhan Iisalmen alueelta (Olli Kyyhkynen) sekä Runnilta (Huuskonen). Nyt ei ole tiedossa yhtään esiintymää". Kirjoittaja on ilmeisesti Viljo Åberg. Kasvia esiintyi valimon alueella usealla paikalla useiden neliömetrien alalla ja se kasvoi alueella, jossa ei ollut oikeastaan mitään muuta kasvillisuutta (jätehiekkaluokke-alue).

5.7.1997. Käenkukkakasvusto Parkatin koirapuiston luona olevalla joutomaa-alueella.

6.7.1997. Musta-apilaa pieni kasvusto Pöllösenlahdella Siilitien varressa olevalla pienellä niityllä.

31.7.1997. Valkoinen horsmatupas Honkamäessä.

2.8.1997. Nurmikaunokkia, *Centaurea phrygia*, usean neliömetrin alueella pellonpientareella Sonkajärvelle menevän tien varressa Honkamäelle

kääntyvän tien risteyksessä. Iisalmen Luontouutisissa 2/1987 on havainto nurmikaunokista “Ylemmäsiltä lintuaseman lähetyviltä” (Laasanen, Åberg). Nurmikaunokin sukulaista ruiskaunokkia näin kesän aikana vain valimon luona tien varressa muutamia yksilöitä.

9.8.1997. Valkoinen kanervapuska
Honkamäellä.

Muut kasvihavainnot:

- Hernekasveihin valkomesikän tavoin kuuluvaa komealupiinia (*Lupinus polyphyllus*) kasvoi villiityneenä monin paikoin kaupunkialueella, ehkä useita kymmeniä paikkoja (kts. myös Iisalmen Luontouutiset II/1991, Iisalmen uustulokkaat, Åberg). Esim. Oulun seudulla lupiineja ei yleensä juurikaan löydy villiityneenä. Voisi olla mielenkiintoista kartoittaa (Kasvijaosto/Saperda?) kyseiset kasvupaikat ja laskea eri värimuotojen esiintyminen. Lupiinistahan on olemassa kolme päävärimuotoa, sininen, punainen ja valkoinen, joista sininen on yleisin. Kimalaisten vierailua lupiinien eri värimuodoilla ovat tutkineet etelä-Suomessa Inari Pohtio ja Ilkka Teräs (Entomol. Fennica 6:139-151.).
- Toinen monin paikoin villiityneenä esiintyvä kasvi tai pensas on terttuselja. Ainakin Paloisvuorella sitä

kasvoi useassa paikassa. Sen sijaan koiranheisispuun löysin vain yhdestä paikasta Paloisvuoren kuntoradan tuntumasta.

- “Pohjoisen pojalle” (Rovaniemi-Oulu) puulajeista jäivät mieleen tammi ja tervaleppä. Tammea löysin kaupunkialueelta varmasti kymmeniä yksilöitä (kts. myös Iisalmen Luontouutiset 1994, Niiranen). Komeimmat löytämäni tammiyksilöt kasvoivat Asemanpuistossa ja Joukolankadun varressa. Tammen löytäminen on helpointa juuri talven kynnyksellä, koska se näyttää pudottavan lehdet viimeisenä lehtipuuna. Tervaleppää löysin puistopuiden lisäksi Pöllösenlahden rannalta useita kymmeniä puita sekä Hanhilammen rannalta useita puita.

SIENET

Sienistä innostuin syksyn tullen. Mielenkiintoisimpana havaintona jäi mieleen nurmikoilla kasvanut kultasieni (*Phaeolepiota aurea*). Mauri Korhosen Uusi Sienikirja (9.p.,1995) kertoo sienestä seuraavaa. “Harvinainen, mutta viime aikoina yleistynyt laji, joka viihtyy ihmistoiminnan vaikutuspiirissä puistonurmikoilla, puutarhoissa ym.” Tätä sientä löysin kolmelta eri

alueelta, Pöllösenlahden kerrostaloalueen nurmikolta (2 paikkaa), VR:n varikon nurmikolta (2 paikkaa) ja virastotalon nurmikolta (1 paikka). Toinen mukava sienilöytö oli Pöllösenlahden kerrostaloalueiden välisessä metsikössä kasvanut keltavahverosiintymä. Jokohan ensi syksynä uskaltaisi laittaa sieniruokaa?

KIMALAISET JA LOISKIMALAISET

Suurimman osan kimalaisista ja loiskimalaisista keräsin Paloisvuori/Pöllösenlahti alueelta ja Honkamäen alueelta. Ainakin seuraavat lajit olen tunnistanut varmuudella:

1. Mantukimalainen, *Bombus lucorum*
2. Pitkäsiipikimalainen, *B. sporadicus*
3. Kanervakimalainen, *B. jonellus*
4. Kartanokimalainen, *B. hypnorum*
5. Pensaskimalainen, *B. pratorum*
6. Kivikkokimalainen, *B. lapidarius*
7. Peltokimalainen, *B. pascuorum*
8. Hevoskimalainen, *B. veteranus*
9. Kirjokimalainen, *B. distinguendus*

Todennäköisesti kerättyjen yksilöiden joukosta löytyy vielä muutamia muitakin lajeja (mahdollisesti ainakin sorokimalainen ja korpikimalainen), kunhan ehdin katselemaan näytteitä

mikroskoopin kanssa. Samoin Iisalmen alueelta löytyy varmasti vielä muitakin lajeja, sillä havainnointiaika ja -alueet olivat kuitenkin niin suppeat. Lajeista kivikkokimalainen ja hevoskimalainen ovat pohjoisia havaintoja, eivät kuitenkaan uusia pohjois-Savolle. Molempia em. lajeja olen saanut myös Oulusta.

Lisäksi sain kerättyä 19 loiskimalaisyksilöä, joiden tunnistus on vielä kesken. Todennäköisiä lajeja ovat mantuloiskimalainen, *Psithyrus bohemicus* ja kanervaloiskimalainen, *P. flavidus*.

Kimalaisista ja loiskimalaisista kiinnostuneelle suosittelen alkajaisiksi seuraavia julkaisuja. Pekkarinen, A. ja Teräs, I. 1977: Suomen kimalaisista ja loiskimalaisista. - Luonnon Tutkija 81:1-24 ja Pekkarinen, Antti, Teräs, Ilkka, Viramo, Juha ja Paatela, Juhani: Distribution of bumblebees in eastern Fennoscandia. - Notulae Entomologicae 61:71 - 89. 1981. Näillä pääsee hyvään alkuun, vaikka värikuvia ei löydykään.

PERHOSET

Perhosia seurasin pääasiassa vain päiväperhosten osalta. Olen osallistunut useana vuonna valtakunnalliseen

päiväperhosseurantaan. Taulukossa 1 olen esittänyt Iisalmen kaupungin alueella tapaamani lajit yhtenäiskoordinaattiruuduittain ja yksilömäärinä. Lajeja tapasin yhteensä 18. Näistä sitruunaperhosen Pöllösenlahdella, herukkaperhosen Honkamäellä ja tummapapurikon Parkatissa. Joukosta puuttuu monia hyvinkin tavallisia lajeja, mm. hopeasiivet ja lähes kaikki sinisiivet, koska olen tehnyt havaintoni vain silmin havainnoimalla ilman haavipyyntiä.

Taulukko 1. Päiväperhoshavainnot Iisalmissa kesällä 1997.

Muita perhoshavaintoja:

- Keski-Euroopasta vaeltaneita kaalikoita tapasin ensimmäisen kerran 25.6. läheltä Touhulaa.
- Kiittäjien toukkia löysin Honkamäestä horsmilta. Matarakiittäjän toukkia löysin n. 10 yks. ja horsmakiittäjän toukkia yhden yksilön (2.8.1997).

MUITA ELÄIMIIN LIITTYVIÄ HAVAINTOJA

Kotisirkan tapasin 25.7. Kangaslammelta pururadalle menevän alikulkukäytävän luota. Mahdollisesti

lähtenyt liikenteeseen läheltä olevalta leipomolta? Ei enää ilmeisesti mikään harvinaisuus paikkakunnalla.

Yksi kesän ihmetyksen aihe oli useat kaupunkialueella liikkuneet mustat kanit. Kaneja näin ainakin Parkatissa, "Olvin kentällä" ja Paloisvuorella. Miten lienee käy, kun talvi tulee?

Kirjasin ylös myös siilihavaintoja Iisalmen alueelta. Valitettavasti suurin osa niistä oli entisiä siilejä eli liikenteen tappamia. Autojen alle jääneitä siilejä kirjasin ylös vähintään 11 yksilöä eli melkoisen määrän. Voisiko asialle tehdä mitään? Voisi ainakin löysätä kaasupoljinta paikoissa, joissa tietää siilejä jääneen alle. Eniten siilejä oli jäänyt autojen alle Paloisvuorentiellä R-kioskin lähetyvillä (4 yks.). Vai pitäisikö laittaa varoittavia liikennemerkkejä pahimpiin paikkoihin. Näitäkin olen nähnyt jossakin päin Suomea.

LUONNONILMIÖITÄ

Todella mieleenpainuvia tapahtumia oli kaksi. Näistä ensimmäinen oli raekuuro, joka iski kaupungin ylle 29.7. Päiväkirjamerkinät kertovat tapahtumasta seuraavaa. "Päivällä klo 13.30 ennätysmäinen raekuuro Parkatissa. Raekuuro kesti muutamia minutteja ja peitti maan valkoiseksi.

Rakeiden koko oli n. 5 - 6 mm, suurimmat n. 1 cm". Rakeita tarkastellessa huomasi, että ne olivat kasvaneet kahteen otteeseen, koska rakeiden laidassa näkyi valkoisempi pyöreä osa (ensin kiteytynyt) ja ympärillä vielä kirkaampi jäinen osa (toinen kiteytyminen).

Toinen mieleenpainunut luonnonilmiö oli 11.8. Pöllösenlahdella näkyneet helmiäispilvet. Korkealla olevat vihreän ja punaisen väriset pilvet olivat komeimmillaan klo 20.35 - 20.45, jonka jälkeen pilvet hajosivat nopeasti.

LINNUT

LINTUVUODEN TAPAHTUMIA

26. - 27.4.1997.

YHTEISHAVAINNOINTIVIIKONLOPPU

Perinteinen Suomessa toteutettu lintujen kevätmuutonseurantaviikonloppu oli 26. - 27.4.1997. Iisalmissa havainnoitiin ainakin lauantaina 26.4.1997, jolloin minäkin olin matkassa. Aamu valkeni tuulisena ja kylmänä; siis riittävästi lämmintä päälle ja kunnon eväät mukaan. Ennen varsinaisen seurannan alkua Itikansalmella, käväisin pikareissun kaupungin kupeessa olevalla Paloisvirralla. Virrassa uiskenteli

seuraavat lajit: 4 paria sinisorsia, 6 paria telkkiä, 2 nokikanaa ja 4 naurulokkia. Kello 5 lähdin Paloisvirralla ja aloitin havainnoinnin Itikansalmella klo 5.10. Pian paikalle saapui myös Yliuoman Jarmo. Havainnointia keski aina kello 11 asti. Noin kuuden tunnin havainnoinnin aikana näimme seuraavat lajit ja yksilömäärät:

1. Metsähanhi, 2M (= 2 muuttavaa) klo 9.30 etelään
2. Sinisorsa, 4 P (= 4 paikallista, eivät muuttolennessä) paria
3. Telkkä, 6 P pr (=paria)
4. Isokoskelo, 6P ja 1M yks.
5. Merikotka, 1 nuori yksilö. Tämän linnun olivat huomanneet Markku Niiranen ja kumppanit Nerohvirralla. Kun lähdimme katsomaan klo 10 jälkeen lintua Nerohvirralle, niin lintu lensi matkalla meitä vastaan. Ajoimme nopeasti takaisen Itikan sillalle, minne lintukin kohta saapui. Pääsimme näkemään merikotkan pyydystysteikkiä, jonka kohteena tällä kertaa oli mitä ilmeisimmin nokikana. Merikotka pakotti saalistuksen kohteena olevan linnun jatkuvasti sukeltamaan. Pian nokikanan voimat olivat lopussa ja merikotka laskeutui veteen, otti linnun ja lensi jään reunalle herkuttelemaan. Harakat ja varikset yrittivät parhaansa mukaan päästä apajille.

6. Varpushaukka, 1M yks. klo 9.00 pohjoiseen.
7. Nokikana, 6 P
8. Töyhtöhyppä, 11 M
9. Isokuovi, 12M ja 3P
10. Naurulokki, yht. **443M**
11. Kalalokki, 9M
12. Selkälokki 2M
13. Harmaalokki, 2M
14. Sepelkyyhky, 7M
15. Kiuru, 2M
16. Västäräkki, 6M
17. Sinitäinen, 1P
18. Harakka, n. 5P
19. Varis, n. 5P
20. Korppi, 1P
21. Kottarainen, 1P
22. Peippo, 25M
23. Viherpeippo 2M
24. Vihervarpunen, 1M
25. Urpiainen, 9M
26. Tundraurpiainen, 1M
27. Keltasirkku, 1P
28. Pajusirkku, 2M

Kello 11 lähdin käymään vielä Kihlovirralla, jossa uusina lajeina tulivat joutsen (2M+2P), pulmunen (9M) ja metsäviklo (1P). Lisäksi näin Kihlovirralla vielä 11P metsähanhea, n. 50 puolisuokeltajasorsaa, 36P telkkää ja 8M kuovia.

17.5.1997. "TORNIN TAISTO"-KISA

Tornien taisto on useilla lintutorneilla suoritettava leikkimielinen kisa siitä, mistä tornista nähdään havainnointiaikana eniten lajeja. Myös iisalmelaiset lintuharrastajat kokeilivat kuinka paljon Keskimmäisen tornilta voisi lajeja nähdä. Lintutornin löytäminen ei vain tahtonut onnistua. Oikean järven kyllä löysin, mutta oikean tiehaaran ja polun löytäminen ei heti onnistunut. Lopulta kuitenkin torni löytyi. Paikalle oli jo aiemmin saapunut Niirasen Markku. Sää ei taaskaan ollut oikein hyvä, mutta sehän ei innokasta lintumiestä haittaa. Hyviä havaintoja kertyi jälleen ja lajejakin näin yli 30. Parhaimmat havainnot olivat: hernekerttu, kalatiira 2yks., ruskosuohaukkanaaras, heinätavikoiras, 2 uivelonaarasta, tuulihaukka, lapasorsapari, taivaanvuohi 2 yks., pikkulokki 3 yks., naurulokki n. 140 yks., mustaviklo, joutsenpari, 14 suokukkoa, sinirinta, keltävästäräkki, selkälokki ja harvoin muuttolennessä näkyvä lehtokurppa. Pääsinpä Markun seurassa nauttimaan kahvitkin Saperdalaisten rakentamassa mukavassa mökissä. Kiitoksia vain Saperdalaisille mökin lainasta.

14. - 15.6.1997. YÖLAULAJARETKI

Iisalmen Luonnonystävain Yhdistyksen järjestämällä retkellä sain olla matkassa minäkin. Niirasen Markun ja Yliluoman

Jarmon opastuksella saimme tutustua yön "kummallisuuksiin". Yölaulajaretkellä oli matkassa 12 innokasta kuuntelijaa. Retkelle lähdettiin klo 23.30 Kulttuurikeskuksen pihalta. Ensimmäisenä kohteena oli kaupunkialue ja Poroveden rantapöheikkö. Viitakerttunen, joka useina aikaisempina vuosina paikalla oli lauleskellut, ei ollut äänessä. Seuraavassa paikassa Poskilammella saalis oli yhtä laiha, vain valtava naurulokkien kuoro. Ruisrääkkä, jonka edellisellä yönä paikalla olin kuullut, oli hiljaa. Iso-Ahmon rantaniityllä sitten täppäsi, äänessä oli nimittäin piiskansivalentia luhtahuitti. Huit-huit, huit-huit, minuuttitolkulla ja tuntikausia, reviriä on kuulutettava kilpailijoille. Pikku Kirmanjärven pohjoisosan rantaniityllä tuli vastaan sitten seuraava yllätys. Heti autoista noustuamme kuului jännä pensassirkkalinnun säksätys. Monelle retkeläiselle uusi ääni, elämänpinna. Kirmanjärven eteläpäässä pääsimme kuulemaan mestarilaulajaa, satakieltä. Voi miten hienoa musiikkia, ja ainakin minulle oli yllätys se, että niin pienestä linnusta lähtee niin voimakas ääni. Järvellä uiskenteli myös silkkiuikku ja joutsenpari. Lintuvesialueiden suojeluohjelmaan kuuluvalla Sulkavalla oli taas hieno ruokokerttusten kuoro, mutta ryti- ja rastaskerttunen jäivät vielä kuulematta. Nerkooniementiellä peukaloinen yllätti

retkeläiset säkeellään, Poroveden Seiskan kohdalla kuului "vain" pensaskerttu, Kihlovirralla ei sitäkään. Huotarintarinoilla kiikaroimme aamuyön valjetessa kolmea kurkea ja Vedenpäänlahdella kuulumme sitten Poroveden tavoitelajin, kaulushaikaran. Ääni tuntuu kantavan ja kantavan, kilometritolkulla. Myös kaunis punavarpunen lauloi lähistöllä. Aamu neljän aikaan, monta muistoa rikkaampina, palailimme takaisin kulttuurikeskuksen lähtöpaikkaamme ja erkanimme kukin tahoillemme.

4. - 5.10.1997. WORLD BIRDWATCH 97 - LINTUHARRASTAJAT LIIKKEELLÄ YMPÄRI MAA- ILMAN

BirdLife International järjesti nyt kolmannen kerran World BirdWatch-tapahtuman. Tänä vuonna mukana oli yli 200 järjestöä lähes sadassa maassa. Tapahtuman päätavoitteena on tehdä lintuharrastusta tunnetuksi. Kyseisenä viikonloppuna eri maissa järjestettiin mitä erilaisimpia tapahtumia. Eniten järjestettiin opastettuja linturetkiä ja -luentoja. World BirdWatchilla kerätään myös varoja BirdLife Internationalin suojelutyöhön. Niin sanotussa NTT World Bird Countissa BirdLife International kokoaa lajistilan kaikista maailmalla nähdystä lintulajeista. Havainnointiaika oli tänä vuonna

lokakuu. Japanilainen yritys Nippon Telegraph and Telephone Corporation lahjoitti BirdLifelle vuonna 1996 1000 jeniä jokaisesta raportoidusta 5317 lajista (yhteensä yli 200 000 markkaa!). Vuonna 1997 lintupäiviin osallistui noin 600 lintuharrastajaa. Viikonlopun aikana maassamme tavattiin noin 170 lintulajia, määrällisesti lintuja nähtiin parisataatuhatta. Koko lokakuun aikana lajeja kertyi peräti 235, jolla määrällä suomalaiset tienasivat kymppitonnin verran varoja kansainväliseen lintujensuojeluun. (Lähde: Tiira-lehden numerot 3/97 ja 4/97).

Sunnuntaina 5.10.1997. ehdin minäkin olla hetken aikaa mukana tässä maailman suurimmassa lintutapahtumassa. Keskimmäisen lintutorni on loistava paikka tällaiseen lintujen seurantaan. Muutaman tunnin tornissa tarkkailtuani saldo oli kutakuinkin seuraavanlainen. Räkättirastaita n. 20 yks., punakylkirastas, rastas sp. n. 50 yks., muutama punatulkku, punarinta, n. 10 urpiaista ja 1 harmaalokki. Ehkä päivän paras havainto oli klo 11.30 etelään muuttaneet n. 25 arktista hanhea. Kaukana lentäneitä hanhia en pystynyt kuitenkaan varmuudella tunnistamaan. Lisäksi klo 11.37 lensi aivan tornin päältä komeasti töräyttellen 7 joutsenta idän suuntaan. Päivä oli mukava, mutta olisi torniin mahtunut mukaan kyllä muitakin. Ensivuonna havainnoidaan

taas ja suuremmalla joukolla.

1.11.1997. TALVILINTUJEN LASKENTAA IISALMESSA

Sattuipa käsiini Siivekäs numero 1-2:1994 (Pohjois-Savon Lintutieteellisen Yhdistyksen Kuikan jäsenlehti). Lueskelin Ruokolaisen Kallen ansiokasta artikkelia: Pohjois-Savon

talvilintulaskennat 1956/57 - 1992/93 - tuloksia 13800 kilometriltä. Sitten silmiini osui seuraava kohta: "Kaavin laskennat jatkuvat edelleen kunniakkaasti, kun taas lintuharrastuksen lama jatkuu Iisalnessa jo kohta kolmatta vuosikymmentä". Ja totta tosiaan, kun taulukoita silmäili, huomasi Iisalmen kohdalta seuraavanlaisia merkintöjä. Iisalnessa on laskettu kautta aikain 11 eri paikalla, mm. Iisalmen kirkonkylällä ja kaupungissa (50 ja 60-luku), Kangas-Makkarahti-alueella (50 ja 60-luku) ja Niiralanniemessä (60 ja 70-luku). Viimeisimmät laskennat 70-luvulta ovat vuodelta 1974 Niiralanniemestä. Seuraavien yli kahdenkymmenen vuoden aikana laskentoja on tehty vain 4 kappaletta: 1983 kaksi laskentaa (hautausmaa-rautatieasema) ja 1984 kaksi laskentaa (Runni-Luupujoki). Joten oli jo aika saada 90-luvultakin Iisalmen alueelta laskentatuloksia.

Laskentapäiväksi valitsin heti ensimmäisen laskentapäivän eli

lauantain 1.11.1997. Reitin olin suunnitellut keskustan alueelle ja reittini pituus oli 6,0 km. Reittini kulki seuraavien pisteiden kautta: rautatieasema - tori - satama - Kuutolankatu - Uusi Kirkko - Kulttuurikeskus - Ortodoksinen Kirkko - Karjalankatu - Kankaankatu - Alakatu ja rautatieasema. Laskenta-aikana lämpötila oli selvästi plussan puolella eli n. +3°C. Sää laskenta-aikana ei ollut paras mahdollinen, pientä tihkusadetta ja hetken aikaa jopa räntäsadetta. Huono sää vaikutti varmasti monien lintulajien havaittavuuteen ja lintujen ääntely- ja liikkumisaktiivisuuteen, joten yksilömäärätkin jäivät ehkä hieman "oikeaa" määrää alhaisemmiksi. Paloisjärvi oli jo ohuen jääpeitteen alla, mutta Paloisvirta ja Porovesi olivat vielä täysin sulia. Pihlajanmarjoja oli rastaiden jäljiltä enää vähänlaisesti, mutta tilhiä näkyi kuitenkin vielä kohtuullisesti. Laskentatulokset on esitetty taulukossa 2. Tuloksista nähdään, että lajeja nähtiin 15 ja yksilömäärä kohosi 277, joista kylläkin lähes puolet oli tilhiä. Taulukosta huomataan, että aivan ydinkeskustan tuntumassa ja vieläpä talvisaikaan elää hyvin monipuolinen ja yksilömäärältään suuri lintujoukko. Tähän on varmasti vaikuttamassa lintujen runsas ruokinta (vaikkakin reitille sattui vain 2 lintulautaa), runsaat pihlajanmarja-, orapihlaja-, syreeni- ja ruusupensasistutukset. Samoin

kaupunkien tarjoama jäte vetää puoleensa etenkin varislintuja. Iisalmissakin harakan urbanisoituminen onkin jo hyvin selvästi nähtävissä. Harakanpesäkartoituksessa pesiä löytyi aivan ydinkeskustastakin (pesäinventointituloksista ehkäpä sitten seuraavassa numerossa). Toivottavasti Iisalimestakin löytyisi kasvavaa innostusta talvilintujen seurantaan ja laskentaan.

Taulukko 2. Talvilintulaskentatulokset Iisalmen keskustasta 1.11.1997.

LINTUPAIKKALASKENTOJA

IBA-ALUEIDEN LASKENTAA

24.5 - 8.6.1997. suoritin IBA-alueiden (Important Bird Areas) laskentaa neljällä eri alueella. Paikat olivat Lapinlahden Ylemmäinen ja Keskimmäinen, Iisalmen Iso-Ahmo ja Pikku-Ahmo, Vieremän Ala-Haajainen (Venelahti) ja Ylä-Haajainen sekä Vieremän Nieminen-Keskimmäinen-Alimmainen. Lajeja näiltä alueilta löytyi 70. Vesilintuja oli 13 lajia, petolintuja 2 lajia, rantakanoja ja kahlaajia 14 lajia, lokkilintuja 6 lajia, kyyhkylintuja 1 laji, käkilintuja 1 laji, pöllölintuja 1 laji ja varpuslintuja n. 30 lajia. Mahdollisesti vielä muutamia olevia

lintulajeja olivat metsähanhet, uivelot, suosirri ja osa suokukoista ja liroista. Varpuslinnuista yleisimmin esiintyneitä olivat ruokokerttunen ja pajusirkku. Taulukossa 3 on esitetty yksityiskohtaiset tulokset. Taulukon merkinnät: k=koiras, n=naaras, pr=pari, yks. =yksilöä ja pelkkä lukuarvo tarkoittaa yleensä parimäärää.

Taulukko 3. Neljän eri IBA-alueen kartoitustulokset kesältä 1997.

PALOISVUOREN KUNTORADAN LINNUSTOSTA

Kiersin Paloisvuoren kuntoradan 28.6.1997 linjalaskennan tavoin ja merkitsin ylös tapaamani lajit. Laskettu reitti kiertää selkeästi kahdenlaisessa maastossa: "Paloisvuoren puoli" on enimmäkseen mäntyvaltaista aluetta ja "Nouvanlahden puoli" on suurimmalta osaltaan kuusikkoa sivuten muutamissa kohdin pellon reunoja. Jo yhden laskentakerran perusteella voidaan todeta, että linnusto on hyvin lajirikas, joskaan parimäärät eivät kohoa useimmilla lajeilla kovinkaan suuriksi. Tyypilliset kuusimetsien lajit olivat hyvin edustettuina. Laskennassa tavattiin yhteensä 31 lajia ja parimäärä oli 76. Yleisimmät lajit olivat pajulintu (12 pr), peippo (11 pr), punakylkirastas (6 pr) ja vihervarpunen (6 pr). Seuraavat lajit ja

parimäärät kertonevat jotain paikan linnustosta. Pyy 1pr, pikkutylli 2 pr, isokuovi 1 pr, sepelkyyhky 1 pr, tervapääsky 1pr, käpytikka 2 pr, västäräkki 1 pr, peukaloinen 1 pr, rautiainen 2 pr, punarinta 3 pr, pensastasku 1 pr, kivitasku 1 pr, räkättirastas 1 pr, laulurastas 2 pr, punakylkirastas 6 pr, hernekerttu 1 pr, lehtokerttu 1 pr, pajulintu 12 pr, hippiäinen 2 pr, harmaasiippo 1 pr, hömötiainen 2 pr, sinitiaainen 2 pr, närhi 1 pr, harakka 1 pr, varis 3 pr, peippo 11 pr, viherpeippo 2 pr, vihevarpunen 6 pr, punavarpunen 1 pr, punatulkku 1 pr ja keltasirkku 3 pr.

IISALMEN KAATOPAIKAN LINNUSTOSTA

Kaatopaikat ovat oma mielenkiintoinen lintukohteensa. Kaatopaikalle mentäessä on hyvä kysyä lupa kaatopaikan henkilökunnalta. Suhtautuminen on ollut poikkeuksetta myönteistä. Kuuleepa usein hyviä havaintojakin henkilökunnalta. Minä mm. kuulin, että syksyllä 1996 paikalla oli ollut merikotka ja joulukuussa 1996 kanahaukka oli iskenyt variksen ilmasta saaliikseen. Etenkin talvisaikaan kaatopaikoilla näkee paljon ruokailevia lintuja. Usein sieltä tapaa myös muuttolintuja, jotka ovat jääneet uhmaamaan talvea. Samoin kaatopaikoilla voi nähdä

lintulajeja olivat metsähänhet, uivelot, suosirri ja osa suokukoista ja liroista. Varpuslinnuista yleisimmin esiintyneitä olivat ruokokerttunen ja pajusirkku. Taulukossa 3 on esitetty yksityiskohtaiset tulokset. Taulukon merkinnät: k=koiras, n=naaras, pr=pari, yks. =yksilöä ja pelkkä lukuarvo tarkoittaa yleensä parimäärää.

Taulukko 3. Neljän eri IBA-alueen kartoitustulokset kesältä 1997.

PALOISVUOREN KUNTORADAN LINNUSTOSTA

Kiersin Paloisvuoren kuntoradan 28.6.1997 linjalaskennan tavoin ja merkitsin ylös tapaamani lajit. Laskettu reitti kiertää selkeästi kahdenlaisessa maastossa: "Paloisvuoren puoli" on enimmäkseen mäntyvaltaista aluetta ja "Nouvanlahden puoli" on suurimmalta osaltaan kuusikkoa sivuten muutamissa kohdin pellon reunoja. Jo yhden laskentakerran perusteella voidaan todeta, että linnusto on hyvin lajirikas, joskaan parimäärät eivät kohoa useimmilla lajeilla kovinkaan suuriksi. Tyypilliset kuusimetsien lajit olivat hyvin edustettuina. Laskennassa tavattiin yhteensä 31 lajia ja parimäärä oli 76. Yleisimmät lajit olivat pajulintu (12 pr), peippo (11 pr), punakylkirastas (6 pr) ja vihervarpunen (6 pr). Seuraavat lajit ja

parimäärät kertonevat jotain paikan linnustosta. Pyy 1pr, pikkutylli 2 pr, isokuovi 1 pr, sepelkyyhky 1 pr, tervapääsky 1pr, käpytikka 2 pr, västäräkki 1 pr, peukaloinen 1 pr, rautiainen 2 pr, punarinta 3 pr, pensastasku 1 pr, kivitasku 1 pr, räkättirastas 1 pr, laulurastas 2 pr, punakylkirastas 6 pr, hernekerttu 1 pr, lehtokerttu 1 pr, pajulintu 12 pr, hippiäinen 2 pr, harmaasieppo 1 pr, hömötiainen 2 pr, sinitäinen 2 pr, närhi 1 pr, harakka 1 pr, varis 3 pr, peippo 11 pr, viherpeippo 2 pr, vihervarpunen 6 pr, punavarpunen 1 pr, punatulkku 1 pr ja keltasirkku 3 pr.

IISALMEN KAATOPAIKAN LINNUSTOSTA

Kaatopaikat ovat oma mielenkiintoinen lintukohteensa. Kaatopaikalle mentäessä on hyvä kysyä lupa kaatopaikan henkilökunnalta. Suhtautuminen on ollut poikkeuksetta myönteistä. Kuuleepa usein hyviä havaintojakin henkilökunnalta. Minä mm. kuulin, että syksyllä 1996 paikalla oli ollut merikotka ja joulukuussa 1996 kanahaukka oli iskenyt variksen ilmasta saaliikseen. Etenkin talvisaikaan kaatopaikoilla näkee paljon ruokailevia lintuja. Usein sieltä tapaa myös muuttolintuja, jotka ovat jääneet uhmaamaan talvea. Samoin kaatopaikoilla voi nähdä

harvinaisempiakin lintuja esim. lokkilintujen joukosta. Juuri lokkilintujen talvipukuja on hyvä opetella syksyisin kaatopaikoilla. Rikkaruohokasvustoista voi löytää esim. vuorihempon tai tundraurpasia. Talvella varisten joukosta voi etsiä osittain albiinoja yksilöitä. Myös Iisalmen kaatopaikalla näin tällaisen variksen sekä 22.10. että 26.10.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 4) olen esittänyt kolmella käyntikerralla näkemäni lajit ja yksilömäärät. Taulukosta voi nähdä, että kaatopaikat ovat ensiarvoisen tärkeitä ruokailukohteita varislinnuille. Samalla voi laskeskella talvehtivien varislintujen määrää.

Taulukko 4. Iisalmen kaatopaikan linnustoa vuonna 1997.

MUITA MIELENKIINTOISIA LINTUHAVAINTOJA VUONNA 1997

Iisalmi:

18.2.1997 Pöllösenlahti, yht. 50 harakkaa lensi yöpymispaikkaan
20.2.1997 Pöllösenlahti, varpushaukka
17.4.1997 Keskusta, 1P pähkinähakki
30.4.1997 Paloisvirta, n. 600 naurulokkia
4.5.1997 Itikansalmi - Nerohvirta, 8 koiras ja 4 naaras uivelo

4.5.1997 Nerohvirta, 1P merikotka, 2 k punasotkaa, n. 350 anas-sorsaa ja 11M tilheä!

4.5.1997 Pikku-Ahmo, palokärki

18.5. ja 6.6. Kangaslampi, hemppopari

26.5.1997 Asemapuistossa rummutti pikkutikkakoiras

3.6.1997 Poskilammella n. 250 naurulokkia

8.6.1997 Ryhälänmäki, satakieli

13.6. - 14.6.1997 Poskilampi, ruisrääkän ääntelyä (huom. ei AHK:n tarkastama)

13.6. - 14.6.1997 Kettula, pensassirkkalintu

5.8.1997 Tori, varpusnaaras, jolla muutama valkoinen pyrstösulka

10.8. - 27.8.1997 Pöllösenlahti, osittain albinistinen varis. Käsisiivet ja pyrstösulat suurelta osalta valkoiset.

Tämä yksilö oli eri, jonka myöhemmin näin kaatopaikalla, koska kaatopaikan linnulla ei ollut valkoista pyrstösulissa.

6.9.1997 Pöllösenlahti, n. 250 muuttavaa haarapääskyä

12.9.1997 Pöllösenlahti, n. 150 muuttavaa haarapääskyä

18.9.1997 Pöllösenlahden kerrostalalueelle ilmestyi

myrskypäivänä 17.9. kesykyhyky eli pulu. Seuraavana päivänä (18.9.) sattui niin erikoisesti, että pulu lensi istumaan juuri meidän ikkunalaudallemme. Sitten kokeilin kuinka lähelle se antaa tulla ja pääsin katsomaan sitä aivan lasin toiselta puolelta. Silloin huomasin sen oikeassa jalassa olevan punaisen värirenkaan.

Värirenkaassa oli mustalla tekstillä kirjoitettuna numerot 904 (tai mahdollisesti 906). Mitään muuta rengasta en linnulla huomannut. Lintu vaikutti aivan hyväkuntoiselta ja oli väritykseltään "tummaa"-tyyppiä. Erikoisemmaksi havainnon tekee vielä se, että esim. vuonna 1996 puluja rengastettiin Suomessa vain 6 aikuista yksilöä ja löytöhavainnoja tehtiin 2 kappaletta (Linnut-vuosikirja 1996). Rengashavainnon lisäksi tein havainnoja Iisalmen alueella asustavasta pulukannasta. Kanta näyttäisi havaintojen perusteella olevan hyvin uhanalainen, ellei täydennystä jostain saavu. Seuraavat havainnot kuvaavat kannan suuruutta. 7.2.1997 - 3.4.1997 Paloisvirta - Torialue, suurimmillaan 1 yksilö, 5.4.1997 Aluesairaala 4 yks., 9.4.1997 Touhulassa 3 yksilöä, 6.5.1997 Torilla 4 yks. ja pesimähavainnot VR:n rakennuksista, 13.5. 1 pari ja 23.5. 2 paria. Näiden havaintojen perusteella arvioin, että pulujen määrä Iisalmen kaupunkialueella on mahdollisesti vain 4 yksilöä, korkeintaan 7 yksilöä. 30.9.1997 Papinaho, 160 yksilön varpusparvi + 2M pähkinähakkia. 5.10.1997 Pöllösenlahti, 1 M pähkinähakki 19.10.1997 Pöllösenlahti, 31 kottaraista pihlajissa 19.10.1997 Pöllösenlahti, 10M pyrstöiaista Kesä 1997 Kaupunkialue, 5

pikkutyllireviiriä

Kesä 1997 Kaupunkialue, n. 10 pensaskerttureviiriä

Vieremä:

7.2.1997 Saarikoski, 2 koskikaraa näkyi tielle

8.6.1997 Nieminen, pensassirkkalintu

Lapinlahti:

4.5.1997 Nerכון kanava, kalasääski

25.5.1997 Sulkava, 5 vesipääskyä

LAJIKOHTAISTA TUTKIMUSTA

Vuoden 1997 aikana tutkin myös seuraavia asioita Iisalmen linnustosta. Tervapääskyn osalta selvitin kaupunkialueella olevat pesimäpaikat ja pyrin arvioimaan pesivän kannan suuruutta. Selvitin myös törmäpääskyn pesimäpaikkoja sekä laskin kolonioiden kokoja (jos tiedät pesimäpaikkoja ja kolonioiden kokoja, niin otan havainnot mielelläni vastaan). Harakan osalta tutkin sen pesäpuun valintaa, populaatiokokoa, yöpymislentoa ja kaupungistumista. Lisäksi tutkin varislintujen (varis ja naakka) yöpymisparvia ja yöpymispaikkoja sekä varpusen talviparviien kokoa sekä populaation suuruutta. Mutta näistä sitten mahdollisesti seuraavissa Iisalmen Luontouutisissa.

Lopuksi haluan kiittää kuluneesta ja tapahtumiltaan rikkaasta vuodesta iisalmelaisia luonnonystäviä ja toivotan yhdistykselle menestyksellistä jatkoa tuleville vuosille.

Ps. Uusi osoitteeni on Sahantie 11 A,
90800 Oulu.

Oulussa 27.11.1997. Teppo Mutanen

ARKISTOON

IISALMEN LUONNONMUSEO

Avoinna

ma, ke - pe 9-14

ti 12-19

ISSN 0780-8828